

Joseph Luns, Ik herinner mij...

Source: LUNS, Joseph. Ik herinner mij., Vrijmoedige herinneringen van Mr. J.M.A.H. Luns zoals verteld aan Michel van der Plas. Leiden: A.W. Sijthoff, 1971. p. 155-159.

Copyright: (c) A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij N.V., 1971

URL: http://www.cvce.eu/obj/joseph_luns_ik_herinner_mij-nl-72161959-4c96-4153-81ed-63ace2057122.html

Publication date: 14/05/2013

Joseph Luns, *Ik herinner mij...*

[...]

Bij alle reserves die De Gaulle ten aanzien van een sterk geïntegreerd Europa had speelde ook steeds zijn opvatting over de defensie een rol. De federatie van staten die hem voor ogen stond zou er een moeten zijn waarin 'Frankrijk zijn gezicht niet zou verliezen', zoals hij dat uitdrukte; en hij sprak dus ook altijd duidelijk uit dat 'de defensie een nationaal karakter moet hebben'. Sprak hij over de integratie als van een 'chimère', een waanvoorstelling, ('kan men zich een Duitsland, een Italië, een Nederland voorstellen dat bereid zou zijn in een voor zichzelf belangrijke nationale of internationale kwestie datgene te doen wat het slecht voorkomt, alleen omdat het door anderen bevolen werd? Onmogelijk!'), op het stuk van de militaire verdediging paste hij dit al bijzonder krachtig toe. Ieder spookbeeld van een Europees leger dat hij, bij al de pleidooien voor integratie, aan de horizon zag opdoemen vervulde hem met afschuw. En toch was het denkbeeld van een Europees leger, dat in de jaren-50 zoveel opgang had gemaakt, een naar mijn idee voortreffelijk plan geweest. Nederland is het eerste land geweest dat het verdrag voor de oprichting van een Europese defensiegemeenschap geratificeerd heeft. Onder het verdrag zelf staat nog altijd mijn eigen handtekening.

Maar in 1954 verwierp Frankrijk, daarin voorgedaan door de toenmalige premier Mendès-France het verdrag. Wij waren vóór dat Europese leger, omdat het zulk een voortreffelijk middel was om tot werkelijke Europese integratie te komen, zulk een zekere voorwaarde voor het smeden van een echte eenheid. Maar 'la gloire de la France et l'armée française' verbood het dat er een osmose van Franse strijdkrachten met Duitse en Italiaanse, met Belgische en Nederlandse zou ontstaan; en dat was voor het Franse volk - overigens niet geheel onbegrijpelijk in het licht van het glorieuze militaire verleden - blijkbaar een ondraaglijke gedachte. Er is een geweldige emotionele campagne tegen gevoerd. Maar de Franse militaire glorie leeft dan ook heel diep in het volk. In die jaren groeide steeds meer de afkeer van het opofferen van de Franse nationale identiteit, waarbij men dacht dat het glorieuze verleden van de Franse legers zou vervagen. Ik geloofde toen en geloof nu toch eerder dat het omgekeerde het geval zou zijn geweest. Want de Europese defensiegemeenschap waarin Frankrijk toen nog een veel grotere rol speelde dan Duitsland zou ongetwijfeld een Frans cachet hebben gekregen.

Het merkwaardige is dat de Europese defensiegemeenschap in de oorsprong een Frans plan was. Maar van Franse zijde was toen nog de invloed groot van werkelijk idealistische Europeanen, bij wie de nationale gevoelens niet overheersten. Niemand had ook eigenlijk nog precies voor ogen hoe de Europese gemeenschap zou worden. Maar in 1952 en 1953 stak het nationalisme alweer sterker het hoofd op, en ontstond er in Frankrijk een krachtige tegenstroom, die, en ik blijf het betreuren, sterk genoeg werd om de Europese defensiegemeenschap te verzwelgen.

Een andere merkwaardige omstandigheid is dat, hoe meer de Duitsers, en met name Adenauer, gingen voelen voor dat concept van de E.D.G., des te meer de Fransen scepsis kregen ten aanzien van hun eigen plan. En ik geloof achteraf dat dit groeiende Duitse enthousiasme verband heeft gehouden met de toenemende Franse afkeer. Een paar maanden nadat de Franse Nationale Vergadering de E.D.G. had verworpen, werden de Duitsers, op 3 oktober 1954, uitgenodigd om toe te treden tot de N.A.V.O. En daarmee werd de Duitsers toegestaan een eigen defensie op te bouwen. Men kan zich afvragen of dat nu juist niet voor Frankrijk een veel groter risico inhield, daar het hier de grote voormalige vijand betrof van wie allicht in de toekomst weer een militaire dreiging zou kunnen uitgaan. Het antwoord luidt dan dat op dat moment de dreiging vanuit het Oosten van de Sowjet-Unie, zwaarder woog; en ook was er al een vrij behoorlijke Frans-Duitse verstandhouding ontstaan. En wij moeten ook niet vergeten dat de nieuwe Duitse Wehrmacht aan strenge grenzen gebonden werd. Waarvan er dan later de meeste wel zijn opgeheven.

Adenauer heeft in een gemeenschappelijk Europees leger een werkelijke bouwsteen van de Europese integratie gezien en ongetwijfeld speelde bij hem ook de overtuiging een rol dat hij een eventueel herlevend Duits militarisme op die wijze zou kunnen verhinderen. Het lijkt voor mij geen twijfel dat de Europese integratie op dit moment aanzienlijk sterker zou zijn geweest, wanneer wij in de jaren-50 een gemeenschappelijke defensie hadden ingericht. Want niets bevordert de integratie meer dan een militaire integratie. Wanneer de verschillende legers één krijgsmacht vormen, dan is een oorlog tussen de landen

onderling automatisch uitgesloten en ten tweede bevordert een gemeenschappelijk leger ook de samenwerking.

Men hoort wel zeggen dat de denkbeelden van De Gaulle over het nationale karakter van de defensie toch heel begrijpelijk waren, omdat een soldaat, om het zo maar eens uit te drukken, eerder bereid zou zijn te sterven voor zijn eigen vaderland dan voor een 'chimère': Europa. Ik moge daarvan opmerken dat die tegenstelling dan kunstmatiger is dan hij lijkt, omdat in het project van de Europese defensiegemeenschap een sterke integratie van de krijgsmachtonderdelen weliswaar voorop stond, maar tegelijkertijd door alle ondertekenaars, ook door mij, gestipuleerd werd dat de nationale contingenten nooit helemaal losgeweekt zouden worden van de eigen staat. Ik had mij een integratie, waarbij een Nederlands legercorps met een Nederlands vaandel onder een Europees opperbevel zou optreden, heel goed kunnen voorstellen. In de huidige N.A.V.O. ontmoet men iets van het zelfde; een geïntegreerde staf met officieren van allerlei naties die samenwerken en troepenonderdelen die uit de verschillende windstreken bij elkaar zijn geroepen, maar waar het nationale element nog sterk aanwezig is. Maar geheel geïntegreerd zijn de nationale defensieonderdelen toch zeker niet. Die onderdelen blijven onder nationaal bevel staan, ieder land heeft zijn nationale staf, ieder land zijn eigen defensiebegroting. In een werkelijk Europees leger zou de samenwerking veel en veel verder zijn gegaan. En ik zal, al lijkt het nakaarten, het altijd jammer blijven vinden dat Europa een zo schitterende kans op integratie heeft gemist door zijn defensiegemeenschap niet te verwezenlijken.

Het is op dit punt wellicht interessant een ogenblik stil te staan bij de vraag waarom, in de toch bewogen geschiedenis van de Europese eenwording, het de schijn heeft dat Italië, toch ook een groot land als Frankrijk en Duitsland, en met een ongeveer even groot aantal inwoners, daarenboven intellectueel en artistiek zeer begaafd, bij de vele divergenties steeds zo'n soepele, bescheiden houding heeft aangenomen. Ik heb vele malen met mijn Italiaanse collega's gediscussieerd over de vraag of Italië niet een veel grotere rol zou kunnen spelen dan het deed en doet. Wij moeten er dan geloof ik rekening mee houden dat het land om te beginnen een zekere demische zwakte vertoont. De Italianen zijn verdeeld tussen Noord en Zuid; zij hebben niet de cohesie en het sterke nationaal gevoel die Frankrijk, dat al zo lang een unitaire en gecentraliseerde staat is, kenmerken. Zij hebben in het algemeen ook niet hetzelfde gevoel voor de staat en de grote saamhorigheid die de Fransen tenslotte altijd hebben als het erop aan komt. En sinds de oorlog zijn zij ook militair niet sterk. Dat alles maakt dat Italië een vrij bescheiden rol speelt; dat de Italiaanse staatslieden, ik wil niet zeggen onder een complex lijden, maar zich van nature niet op de voorgrond stellen. Zij kennen ook menigvuldige regeringswisselingen. En daarbij komt in recente jaren endemische arbeidsonrust.

Deze en andere factoren hebben veroorzaakt dat Italië zich tot op heden niet geheel heeft opgesteld zoals het dat theoretisch had kunnen doen. Daarbij komt natuurlijk dat Italië ook een aantal jaren heeft geleden onder het besef de oorlog verloren te hebben. Sterker dan Frankrijk, dat uiteindelijk nog tot de overwinnaars hoorde. Ik dacht dat Italië in dit opzicht heel wat minder reden had voor complexen dan het Duitse volk. De Italiaanse oorlogvoering was, enkele excessen uitgezonderd, over het algemeen veel humaner dan de Duitse. Zij hebben geen vreselijke moorden op minderheden zoals de Joden op hun geweten, noch het afmaken op grote schaal van mensen in concentratiekampen. Het Italiaanse volk heeft zich ook in de oorlog een beschaafd volk getoond. En tenslotte heeft Italië zich in het laatste stadium van de oorlog aan de zijde der geallieerden geschaard. Desniettemin heeft het zich zeker in het overleg van de Zes steeds minder krachtig opgesteld dan met name Duitsland. (Dat het zich aanvankelijk minder krachtig opstelde dan Frankrijk, is meen ik, mede toe te schrijven geweest aan het ontbreken van een eigen De Gaulle.)

Overigens moet men het Italiaanse vermogen bewonderen om de problematiek te relativiseren. En ik denk glimlachend terug aan de wat cynische uitlating van een vooraanstaand Italiaans politicus die mij in maart j.l. eens toevertrouwde: 'Italië regeren is niet moeilijk; het is echter volstrekt nutteloos.'

[...]